

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ НАПН УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ**

Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку

**матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(м. Київ, 4 квітня 2018 року)**

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 квітня 2018 р., м. Київ) / [Ред. кол. І. Г. Губеладзе та ін.] – К., 2018. – 188 с.

Редакційна колегія:

Губеладзе І. Г. к.психол.н., Інститут соціальної і політичної психології НАПН України;
Лецик Н.В., ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»;

Романенко О.А. к.е.н., Київський національний торговельно-економічний університет;
Яцишин А.В. к.пед.н., с.н.с., Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

Опубліковано матеріали доповідей вчених, науково-педагогічних працівників та практиків щодо проблем і перспектив розвитку сімейної політики в сучасних соціально-політичних умовах України, що були висловлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку».

Автори висвітлюють актуальні проблеми трансформації шлюбно-сімейних відносин і цінностей родини, обговорюють соціально-психологічні та педагогічні передумови формування молоді особистості в сім'ї. Особливу увагу приділено дослідженням сімей військових та цивільних, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту. Автори дискутують навколо питань нормативно-правового забезпечення та економічних умов функціонування родини.

Для студентів, аспірантів, викладачів, науковців, практиків у сфері роботи з сім'єю та усіх, кого цікавить проблематика формування сімейних цінностей та посилення інституту сім'ї.

© Колектив авторів, 2018

Дідик Наталія Федорівна
науковий співробітник
лабораторії психології масової комунікації медіаосвіти,
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ

УЯВЛЕННЯ ОФІЦЕРІВ ПРО СІМ'Ю ЯК ЧИННИК ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Враховуючи військові події на Сході України та необхідність участі в них військових підрозділів Збройних сил України та Національної гвардії України важливим фактором для виконання службово-бойових завдань є психологічний стан військовослужбовця. На думку дослідників одним із основних факторів, що впливають на психологічний стан військовослужбовців є стосунки в родині. Проте, уявлення військовослужбовців, особливо керівної ланки, наскільки родина впливає на психологічний стан військовослужбовців досліджено недостатньо.

Особливості впливу сім'ї на психологічний стан військовослужбовця під час несення служби та після завершення службово-бойового завдання досліджували як зарубіжні [4], так і вітчизняні фахівці. Вітчизняні дослідження із соціально-психологічного забезпечення функціонування військових підрозділів показують, що для психологічного стану комбатантів, як на стадії виконання бойового завдання [5], так і після його завершення [3], важливі стосунки з найближчим оточенням, а саме членами родин. Також дослідники зазначають, що гармонійні стосунки в родині виступають чинником, який здатен зменшити ризик виникнення ПТСР [2]. Українські фахівці у своїх працях говорять про те, що найбільш значущою для бійців, що повернулися із зони військового конфлікту, є підтримка матері, дружини та командира [1].

Для з'ясування, наскільки, на думку офіцерів, родина впливає на психологічний стан військовослужбовців, було проведено опитування військовослужбовців Національної гвардії України (далі НГУ).

Мета дослідження – зрозуміти рівень впливу сім'ї на психологічний стан військовослужбовців та отримати інформацію про те, як військовослужбовці сприймають підтримку зі сторони дружин. Опитування здійснювалося у форматі

групової дискусії. Опитування відбувалося під час робочої зустрічі представників громадської організації «Жіноча Сила України» з офіцерами військової частини (далі в/ч) НГУ, військовослужбовці якої постійно несуть службу в зоні АТО. Захід був організований зусиллями психологів військової частини на території в/ч та тривав 1 годину.

Учасники дослідження – 30 осіб, чоловіки, офіцери в/ч (включно з молодшим офіцерським складом). Основною вимогою до підбору учасників групи була наявність підлеглих (від 10 осіб і більше). Вік опитуваних: 22-55 років. Процедура дослідження включала «вітальний» та «розігриваючий» блоки [6, с 153].

Для того, щоб мінімізувати дискомфорт під час опитування, всі питання ставилися не по відношенню до присутніх військовослужбовців, а в контексті оцінки розуміння важливості поставлених питань для підлеглих. До них зверталися як до експертів, проявляючи їхнє розуміння. Інтерактивне спілкування відбувалося у два етапи і спрямовувалося двома питаннями відповідно до етапів:

1) Хто з оточення впливає на психологічний стан військовослужбовців, які знаходяться у вашому підпорядкуванні (зазначте у відсотках)?

2) Якою має бути поведінка дружини по відношенню до військовослужбовця, щоб він відчував підтримку?

В першому питанні прояснялася важливість сім'ї, в другому-розуміння ролі дружини. Паралельно із зачитуванням першого питання на екрані демонструвався слайд, який містить поставлене питання та можливі варіанти відповідей: дружина, мати/батьки, побратими, друзі, колеги, керівництво, інші. Варіанти відповідей візуалізовані у вигляді діаграми з рівнозначними поділками.

Після демонстрації слайду, присутнім озвучувалося прохання надати відповіді у відсотках щодо зазначених категорій. В груповій дискусії на першому етапі учасниками було виокремлено дві найважливіші категорії впливу: робота і сім'я, які надалі оцінювались.

Відповіді розподілилися таким чином:

9% (3 особи) відповіли 40/60 (40% впливає робота, 60% – сім'я)

6% (2 особи) – 60/40 (60% впливає робота, 40% – сім'я)

85% (25 осіб) – 50/50 (50% впливає робота, 50% – сім'я)

В узагальненому вигляді можна зробити висновок, що офіцери визнають роль сім'ї як досить вагому, принаймні, паритетну для військовослужбовців.

В результаті обговорення другого питання укладено список очікувань до дружини, яка своєю поведінкою позитивно впливала б на морально-психологічний стан військовослужбовця: заздалегідь планує та узгоджує спільні з чоловіком справи; не порівнює з іншою родиною; довіряє чоловіку; підтримує та розвиває любов дитини до тата; поважає професію чоловіка; вміє слухати і чути; нормально реагує, коли у зв'язку зі службовим завданням, чоловік не часто телефонує; дає чоловіку відчуття, що на нього чекають вдома; забезпечує, щоб вдома все було добре; піклується про дітей; підтримує наявність інтимної близькості у стосунках з чоловіком.

Структуруючи наведений список, можна виділити три блоки Перший блок – комунікативний, який говорить про те, що певна комунікативна компетентність дружини (вміння слухати і чути, довіряти, узгоджувати спільні справи, підтримувати професійний вибір чоловіка тощо) є важливим чинником впливу на психологічний стан військовослужбовця. Другий блок – відсутність проблем вдома, що включає як обставини, пов'язані з дітьми (повага до тата-військового вдома, питання з навчанням та здоров'ям дітей) так і побутові питання. Третя складова – подружні стосунки (довіра, відчуття, що чекають вдома, відчуття потрібності, стосунки у подружжі, в тому, числі інтимна близькість тощо).

Цікавим фактом є те, що дискусія починається з комунікативного блоку, а блок подружніх стосунків проговорюється наприкінці, але це не говорить про те, що ця тема на останньому місці по важливості.

В результаті такого аналізу, ми маємо підтвердження того, що офіцерський склад розуміє роль сім'ї. Про це також говорить факт, що після дискусії самі учасники піднімають питання про те, чи буде проводитися робота з дружинами, де б відбувалося їх інформування про очікування чоловіків-військовослужбовців щодо сімейних стосунків. Проте реалізація та організація таких проектів зустрічає певні труднощі.

Не рекомендується завершувати таку зустріч переглядом відео. Більше того, до

використання медіа в груповій дискусії потрібно підходити з обережністю, особливо щодо демонстрації «ідеальних» стосунків чоловіка і дружини, оскільки це може актуалізувати і загострити переживання власних негараздів у учасників.

Висновки. Офіцери достатньо високо оцінюють роль сім'ї як чинника впливу на психологічний стан військовослужбовців. Формування замовлення до роботи з сім'ями знаходиться у початковому стані і стикається з багатьма організаційними труднощами, проте напрям роботи з підтримки сімей є дуже важливим і потребує подальшого впровадження. Необхідно включати знання стосовно впливу сімейних стосунків на психологічний стан військовослужбовців у навчання офіцерів.

Список використаних джерел:

1. Буряк О. О. Шляхи та методи реабілітації осіб з «військовим синдромом» та посттравматичним стресовим розладом / О. О. Буряк, М. І. Гіневський, Г. Л. Катеруша // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2015. – Вип. 3 (44). – С. 137–141.
2. Волошин П. В. Посттравматичні стресові розлади: діагностика, лікування, реабілітація : методичні рекомендації / П. В. Волошин, Л. Ф. Шестопалова, В. С. Підкоритов. – Харків, 2002. – 47 с.
3. Лесков В. О. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів : автореф. канд. психол. наук : 19.00.09 "Психологія діяльності в особливих умовах" / В. О. Лесков. - Хмельницький, 2008. - 22 с.
4. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. – К. : Наш формат, 2017. – 1068 с.
5. Стасюк В. В. Психологія локальних війн та збройних конфліктів : підручник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / В. В. Стасюк. – К. : НАОУ, 2006. – 570 с.
6. Белановский С.А. МЕТОД ФОКУС-ГРУПП. - М.: Издательство Магистр, 1996. - 272 с.